

Sygn. akt III USK 114/22

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kuryło

w sprawie z odwołania K. O.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy

o zasiłek chorobowy,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12 kwietnia 2023 r.,

na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy

z dnia 4 stycznia 2022 r., sygn. akt V Ua 30/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy na rzecz K. O. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Legnicy wyrokiem z dnia 4 stycznia 2022 r. oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Rejonowego w Legnicy z dnia 17 sierpnia 2021 r., zmieniającego decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy z dnia 17 lutego 2021 r. w ten sposób, że odstąpiono od zobowiązania ubezpieczonego K. O. do zwrotu zasiłku chorobowego oraz zasiłku opiekuńczego w łącznej wysokości 19.673,36 zł wraz z odsetkami.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej organ rentowy podniósł zarzut naruszenia przez Sąd drugiej instancji przepisów prawa materialnego, to jest art. 84 ust. 1 i 2 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz.1009, zwanej dalej „ustawą systemową”), przez zwolnienie wnioskodawcy z obowiązku zwrotu zasiłku chorobowego oraz zasiłku opiekuńczego w łącznej wysokości 19.673,36 zł wraz z odsetkami.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania wnioskodawcy; ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy powołał się na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, to jest art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczony wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie od skarżącego na rzecz ubezpieczonego zwrotu kosztów procesowych według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że jako sąd kasacyjny nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, a skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów

prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., to jest istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365 i z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 1652383). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga ponadto przytoczenia i poddania analizie odmiennych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego. Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, LEX nr 1238124). Twierdzenie o występowaniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów jest uzasadniony tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących owo zagadnienie. Oczywiście jest, że budzący wątpliwości interpretacyjne przepis musi mieć zastosowanie w sprawie, a jego wykładnia – mieć znaczenie dla jej

rozstrzygnięcia. Przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego jest jednak sam przepis, a nie rozstrzygnięcie konkretnego sporu. Stąd też wspomniane wątpliwości interpretacyjne powinny być na tyle poważne, by ich wyjaśnienie nie sprowadzało się do prostej wykładni przepisów. W tym wyraża się publicznoprawny charakter skargi kasacyjnej. Celem realizowanym w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej jest bowiem ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni przepisów prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój jurysprudencji i prawa pozytywnego, a nie korekta orzeczeń wydawanych przez sądy powszechne (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarga kasacyjna w zakresie wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania oraz jego uzasadnienia nie spełnia wymagań stawianych temu nadzwyczajnemu środkowi zaskarżenia.

Problematykę nienależnie pobieranych świadczeń i ich zwrotu reguluje ogólnie - w odniesieniu do wszystkich świadczeń z ubezpieczeń społecznych - art. 84 ustawy systemowej. W doktrynie prawa ubezpieczeń społecznych podkreśla się, że przepis ten, ustanawiając obowiązek zwrotu świadczenia przez osobę, która pobrała nienależne świadczenie, wskazuje istotną cechę nienależnie pobranego świadczenia w ujęciu ustawy systemowej, określaną jako *differentia specifica*, tj. świadomość (zła wiara) osoby pobierającej świadczenie co do nieprzysługiwania tego świadczenia w całości lub w części od początku, albo w następstwie później zaszłych zdarzeń. Obowiązek zwrotu świadczenia obciąża więc tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, mając świadomość jego nienależności. Dotyczy to zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach dotyczących braku prawa do pobierania świadczenia (art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej), jak i osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenie (art. 84 ust. 2 pkt 2 tej ustawy). Świadomość nienależności świadczenia może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia, bądź też może wynikać z zawinionego działania osoby, która

spowodowała wypłatę świadczeń (R. Babińska: Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych, Warszawa 2007, s. 207; B. Gudowska: Zwrot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, część 1, PiZS 2011 nr 7, s. 18; M. Bartnicki (w:) K. Antonow, M. Bartnicki, B. Suchacki: Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2009, s. 582). Także w orzecznictwie sądowym, dotyczącym problematyki zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, ugruntowany jest pogląd o możliwości domagania się przez organ rentowy zwrotu nienależnie wypłaconego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę w jego pobieraniu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2018 r., II UK 211/17, LEX nr 2530685 i cytowane tam orzecznictwo).

Konstruując przesłanki przedsądu, skarżący formułuje wątpliwości dotyczące zarówno interpretacji art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, jak i jego rażącego naruszenia w oderwaniu od poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, którymi Sąd Najwyższy jest związany w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c. W sprawie niniejszej ustalono bowiem, że ubezpieczony za marzec 2015 r. podał dopuszczalną (w granicach obowiązujących przepisów) podstawę wymiaru składek. Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych od początku znana była tak określona podstawa wymiaru. Składki uiszczone od tej podstawy zostały przyjęte bez zastrzeżeń ze strony organu rentowego, który wypłacał naliczone od tej podstawy zasiłki. Była to sytuacja, która nie wzbudzała po stronie organu rentowego przez wiele lat wątpliwości (skoro Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłacał świadczenia bez jakichkolwiek działań sprawdzających). Zdaniem Sądu Okręgowego, jeśli zatem organ rentowy uważał, że działanie ubezpieczonego było z jakiś względów nieprawidłowe (niezgodne z przepisami prawa ubezpieczeń społecznych), to winien był od razu rozwiązać wszelkie wątpliwości w tym zakresie, przeprowadzając czynności wyjaśniające i wydając decyzję o braku prawa do świadczenia w określonej wysokości. Zaniechanie tych czynności wyklucza ustalenie decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych obowiązku zwrotu świadczeń wypłaconych ubezpieczonemu w zawyżonej kwocie. W orzecznictwie utrwalony jest bowiem pogląd, że jeżeli organ rentowy na podstawie nieudokumentowanego wniosku lub na podstawie stanu faktycznego niewyjaśnionego wskutek własnych zaniedbań

przyzna wnioskodawcy świadczenia, do których prawo nie istnieje, wadliwość ta i jej konsekwencje materialne nie mogą być uznane za wynik sprzecznej z prawem działalności wnioskodawcy ani za objaw złej woli z jego strony, nie mogą więc stanowić podstawy do obciążenia świadczeniobiorcy obowiązkiem zwrotu niesłusznie wypłaconej sumy (uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 1984 r., III UZP 20/84 i z dnia 11 września 2008 r., III UZP 1/08, oraz wyroki: z dnia 28 lipca 1977 r., II UR 5/77, z dnia 10 grudnia 1985 r., II URN 207/85; z dnia 16 lutego 1987 r., II URN z dnia 26 czerwca 1985 r., II URN 98/85, z dnia 20 listopada 2001 r., II UKN 617/00).

Ponadto Sąd odwoławczy podniósł, że dla przyjęcia odpowiedzialności ubezpieczonego z art. 84 ust. 1 pkt 1 lub pkt 2 ustawy systemowej niezbędne jest wykazanie braku prawa do świadczenia i świadomości danej osoby, iż zasiłek był nienależny. Obie przesłanki muszą wystąpić już w trakcie pobierania świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty. Innymi słowy, jeśli w trakcie pobierania świadczenia jest ono „należne”, zaś okoliczności wyłączające prawo do niego, a w konsekwencji również wiedza o tym świadczeniobiorcy, wystąpiły *post factum*, to nie ma podstaw do uznania, że należności wypłacone podlegają zwrotowi na podstawie art. 84 ust. 1 ustawy systemowej. Tymczasem w niniejszej sprawie organ rentowy nie udowodnił, że ubezpieczony miał świadomość „nienależności” świadczeń w trakcie ich pobierania. Dopiero bowiem z decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 15 października 2019 r. (zatem po ponad półtora roku od zakończenia pobierania zasiłków) ubezpieczony dowiedział się o zastrzeżeniach organu rentowego co do wysokości podstawy wymiaru składek, a z zaskarżonej w niniejszej sprawie decyzji z dnia 17 lutego 2021 r. - o stanowisku Zakładu w kwestii nienależności pobranych świadczeń liczonych od wyższej podstawy wymiaru niż minimalna. Sąd Okręgowy uznał zatem, że brak było podstaw do żądania przez organ rentowy zwrotu wypłaconego na rzecz ubezpieczonego zasiłku chorobowego oraz zasiłku opiekuńczego jako świadczeń nienależnie pobranych na podstawie art. 84 ust. 1 i 2 ustawy systemowej.

Skoro podnoszone przez organ rentowy wątpliwości na tle wykładni powołanego przepisu zostały wyjaśnione w orzecznictwie Sądu Najwyższego, a zapadły w sprawie wyrok jest zgodny z poglądami wyrażanymi w judykaturze, nie

zachodzi wskazana przez skarżącego przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W konsekwencji tego, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 oraz art. 398²¹ w związku z art. 98 § 1 i 3 k.p.c., a także § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ł.n]